

TIJORAT BANKLARINING KREDIT FAOLIYATINI YAXSHILASHDA SAMARALI USULLAR

Mardiyev Akrom Djumaboyevich

AT Xalq banki Kredit anderraytingi
departamenti boshqarma boshlig'i

***Annotasiya.** Ushbu maqolada bugungi kunda kredit faoliyatini yaxshilashda samarali usullar xususida soʻz yuritiladi. Shuningdek, mazkur maqola mavzusi yuzasidan ilmiy va rasmiy adabiyotlar umumlashtirilib mavjud muammo yuzasidan tegishli taklif va tavsiyalar keltiriladi.*

***Kalit soʻzlar:** risklarni boshqarish, mijozlar ehtiyojini qondirish tijorat banklari.*

***Abstract.** This article talks about effective ways to improve credit today. Also, the scientific and official literature on the topic of this article is summarized and relevant suggestions and recommendations are given on the existing problem.*

***Keywords:** risk management, customer satisfaction, commercial banks.*

Respublikamizda amlaga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida va makroiqtisodiy jarayonlarni tartibga solish borasida amalga oshirilgan jiddiy oʻzgarishlarga sabab boʻlmoqda. Bu esa oʻz navbatida, yangi shart-sharoitlarga mos pul-kredit siyosatini yuritish va uni sifat jihatdan takomillashtirishni hamda bu yoʻnalishda aniq belgilangan chora-tadbirlarning amalga oshirilishini taqozo etdi va bunga imkoniyat yaratdi. Bank resurslari banklar tomonidan amalga oshiriladigan passiv operatsiyalari orqali tashkil topadi va bank balansining passiv qismida yuritiladi. Bank resurslarini ikki katta guruhga boʻlish mumkin. Bular, banklarning oʻz mablagʻlari va jalb qilingan mablagʻlardir. Jalb qilingan resurslarni baʼzi hollarda ikkiga boʻlib qaraladi – bu jalb qilingan depozitlar, boshqa majburiyatlar

va sotib olingan resurlardir[1]. Bu resurslar bankning aktiv operatsiyalarini amalga oshirishda ishlatiladi, ya'ni bank resurslari daromad olish maqsadida turli xil sohalarga joylashtiriladi. Bankning passiv va aktiv operatsiyalari o'zaro chambarchas bog'lik bo'lganligi sababli passivlarning tarkibi va xarakteri ko'p jihatdan banklarning aktiv operatsiyalarini amalga oshirishda o'z ifodasini topadi. Shu bilan birga resurslar xarakteriga banklarning kreditlash siyosatining o'zgarishi ham ta'sir kiladi[1].

Tijorat banklarining kredit shartlari real hayotni o'rganishning asosiy qismidir. Ular mijozlarni kreditni olish va uning muddatini, qaytarish grafikini tuzish va qarzni to'g'ri muddatida to'lash konseptlariga tushuntirishadi. Foiz stavkalari esa, mijozlarni qanchalik kreditni qaytarishlari lozimligini ta'kidlaydi. Tijorat banklarining roli, mijozlarni to'g'ri kredit shartlari va foiz stavkalari bo'yicha ma'lumot olishda va ularning uy sotib olish jarayonini tashkil etishda yorqin tarzda namoyish etiladi[2]. Ular mijozlarni xavfsiz, barqarorlik va yengil moliyaviy boshqarishda qo'llab-quvvatlaydi va shuningdek, ularni o'zlarining uyini sotib olish jarayonida qo'shimcha yordam beradi. Bularnigizdagi ma'lumotlarga ko'ra, tijorat banklarining ipoteka kreditlashda o'ynaydigan o'rinli ro'li, mijozlarni moliyaviy boshqarishlarini o'zlashtirish va o'z uyini sotib olish jarayonini osonlashtirishda muhimdir. Tijorat banklarining kredit shartlarini va foiz stavkalarini o'rganish, mijozlarni moliyaviy xavfsizlik va qulaylik bilan ta'minlaydi, ularning o'z hayotlarini o'zgartirishlari va o'z oilalariga ega bo'lishlari uchun muhim bir qadamdir. Kredit olish jarayoni mijozlar uchun uy sotib olishning boshqa usullaridan biri bo'lib, uning tizimi va bosqichlari ahamiyat bilan to'la. Ipoteka kreditlash amaliyoti uchun muhim elementlar, olingan kreditni talab etish bosqichlari, kredit ma'lumotlari uchun so'raladigan hujjatlar va kreditni qaytarishning tavsifi shu yerga ma'lum[3].

O'zbekiston tijorat banklarida ipoteka kreditlari so'nggi yillarda muhim ahamiyat kasb etmoqda, chunki ular uy-joy mulkdorligini rivojlantirish va ko'chmas mulk sektorini rag'batlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'zbekiston tijorat banklarida ipoteka kreditlari bo'yicha asosiy fikrlar:

1. Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash: O‘zbekiston hukumati ipoteka kreditlash sektorini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha turli chora-tadbirlarni amalga oshirdi, jumladan, Davlat ipoteka agentligini tashkil etdi. Ushbu agentlik tijorat banklariga kafolatlar beradi, ularning risklarini kamaytiradi va ipoteka kreditlarini taklif qilishga undaydi.

2. Qulay foiz stavkalari: O‘zbekistondagi tijorat banklari ipoteka kreditlari bo‘yicha raqobatbardosh foiz stavkalarini taklif etib, uy-joy mulkdorligini jismoniy shaxslar va korxonalar uchun yanada qulayroq qiladi. Bu stavkalarga ko‘pincha Markaziy bankning pul-kredit siyosati va bozor sharoitlari ta‘sir ko‘rsatadi.

3. Uzoq muddatli kreditlar: O‘zbekistonda ipoteka kreditlari odatda 10 yildan 25 yilgacha bo‘lgan uzoqroq muddatga ega. Bu qarz oluvchilarga o‘z to‘lovlarini uzoq muddatga taqsimlash imkonini beradi, bu esa ular uchun qulayroq bo‘ladi.

4. Garovga qo‘yiladigan talablar: O‘zbekistondagi tijorat banklari odatda ipoteka kreditlari uchun, masalan, moliyalashtirilayotgan mulk kabi garovni talab qiladi. Bu kredit uchun kafolat bo‘lib xizmat qiladi va bank xavfini kamaytirishga yordam beradi.

5. Davlat subsidiyalari: Ba‘zi hollarda hukumat tegishli qarz oluvchilarga, xususan, kam ta‘minlangan shaxslar yoki oilalarga subsidiyalar yoki moliyaviy yordam beradi. Ushbu subsidiyalar ipoteka to‘lovlarining moliyaviy yukini kamaytirishga yordam beradi.

6. Soddalashtirilgan tartib-qoidalar: Tijorat banklarida ipoteka krediti olish uchun ariza berish va tasdiqlash jarayonlarini soddalashtirish bo‘yicha ishlar olib borildi. Bunga hujjatlarni raqamlashtirish, onlayn ariza tizimlari va mijozlarning umumiy tajribasini yaxshilash uchun soddalashtirilgan tartiblar kiradi.

Qarz oluvchilar O‘zbekistondagi tijorat banklari tomonidan taklif etilayotgan ipoteka kreditlari shartlarini, jumladan, foiz stavkalarini, to‘lov jadvallarini va tegishli to‘lovlarni diqqat bilan ko‘rib chiqishlari muhim. Professional maslahat olish va bir nechta kredit variantlarini taqqoslash qarz oluvchilarga ipoteka krediti bo‘yicha o‘z ehtiyojlari bo‘yicha ongli qaror qabul qilishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. http://lib.jizpi.uz/pluginfile.php/17967/mod_resource/content/0/tijorat_banklari_da_depozit_opyerasiyalarini_rivojlantirish_istiqbollari.pdf
2. Банковская дело. Учебник. Под редакции О.И. Лаврушина . -М.: Фин. и статистика. 2009 г. стр.520.
3. Полфреман Д., Форд Ф. Основы банковкого дело. Перевод с англ. Москва инфра 2006 г. стр.-102.